

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö uudistaa julkisuuslain ajantasaistamistyön yhteydessä aiemmin esittämänsä huomiot ja lausuu tässä vaiheessa yleisistä kehittämistarpeista sekä erityisesti huoltovarmuus- ja varautumisenäkökulmasta seuraavaa:

Salassapidettävien henkilötietojen osalta TEM kartoitti vuonna 2024 osana tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistushanketta henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä, jotka ministeriön toimialalla voivat vaikuttaa heikentävästi tiedon liikkuvuuteen ja julkisten palveluiden järjestämiseen.

Pääasiassa saadut huomiot koskivat viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen tai tiedonsaantiin liittyvää sääntelyä, ei niinkään salassapidon aineellista sisältöä.

Tarvetta salassa pidettävien henkilötietojen tietojenvaihtoon viranomaisten välillä liittyi etenkin TE-toimistojen, ELY-keskusten ja kuntien sekä Maahanmuuttoviraston kesken maahanmuuton tilannekuvan saamiseksi tai toisen viranomaisen tehtäviin liittyvien väärinkäyttöepäilyksien välittämiseksi. Myös yhteistoiminta-asiamiehen toimisto kiinnitti huomiota tiettyihin tietojen luovuttamiseen ja tiedonsaantioikeuksiin liittyviin muutostarpeisiin toiminnan järjestämisen sujuvoittamiseksi (yrityksen työntekijämäärän selvittäminen) Vastaavaa tarvetta liittyi myös vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (2005/390) tarkoitettujen lupien, ilmoitusten tai muiden tietojen luovuttamiseen viranomaisten kesken. Tietojensaantioikeutta koskevaa tarkastelutarvetta on katsottu liittyvän lisäksi mm. yrityspalvelujen asiakastietojärjestelmästä annettuun lakiin.

Edellä ilmenevästi useissa viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa on havaittu haasteita, jotka haittaavat tehokasta hallinnon järjestämistä. Tietojenvaihtoon liittyviä haasteita joudutaan nykytilassa ratkaisemaan yksittäisillä lainsäädäntöhankkeilla. Voisikin olla yleisellä tasolla syytä

pohtia voisiko viranomaisilla olla ainakin joiltain osin oikeus tietojenvaihtoon keskenään, jos tietoja tarvitseva voi esittää oikeutetun edun tietojen saamiseen liittyen viranomaisen lakisääteiseen tehtävään ja viranomaisen toiminnan tehokkuuden parantamista edesauttaisi se, että toisen viranomaisen hallussa olevat salassa pidettävät tiedot voitaisiin sille luovuttaa ilman kohteen suostumusta. Erityisesti tilanne olisi tällainen, jos viranomaisella joka tapauksessa tehtävänsä suorittamiseksi on oikeus saada tiedot kohteelta, jota tietojenvaihto koskisi.

Huoltovarmuus ja varautuminen:

Julkisuuslain 24.1 § 8) kohdan nojalla salassapidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka koskevat onnettomuuksiin tai poikkeusoloihin varautumista, väestönsuojelua taikka turvallisuustutkintalain (525/2011) mukaista tutkintaa, jos tiedon antaminen niistä vahingoittaisi tai vaarantaisi turvallisuutta tai sen kehittämistä, väestönsuojelun toteuttamista tai poikkeusoloihin varautumista, vaarantaisi turvallisuustutkinnan tai sen tarkoituksen toteutumisen, vaarantaisi tiedon saantia tutkintaa varten taikka loukkaisi onnettomuuden, vaaratilanteen tai poikkeuksellisen tapahtuman uhrien oikeuksia tai heidän muistoaan tai läheisiään.

Valmistelun yhteydessä tulisi tarkastella, olisiko 8) kohdassa poikkeusoloihin varautumisen lisäksi mainittava myös muihin häiriötilanteisiin varautuminen. Myös poikkeusoloja lievempiin häiriöihin liittyvät varautumissuunnitelmat (esim. hybrdivaikuttaminen) voivat sisältää salassapidettäviä tietoja.

Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeinen kysymys on, miten sääntely vaikuttaa varautumiseen liittyvään tiedonvaihtoon esim. valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia käytettäessä tai huoltovarmuuteen liittyvässä varautumistoiminnassa. Olennaista on tiedonkulku eri sektoreiden ja poolien, HVK:n, ministeriöiden ja turvallisuusviranomaisten välillä huomioiden julkisen ja yksityisen sektorin kasvava yhteistyö varautumisessa ja harjoittelussa ja mm yksityinen sektori kriittisen infrastruktuurin omistajana.

Salassapitosäännösten soveltamisen osalta nykyisin voimassaolevassa laissa säädetään:

29 § Salassapitosäännösten soveltaminen

Salassapitoa koskevia säännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon, onko tiedon salassapitovelvollisuus riippumaton sen antamisesta johtuvista tapauskohtaisista vaikutuksista (vahinkoedellytyslausekkeeton salassapitosäännös) vai määräytyykö julkisuus tiedon antamisesta johtuvien haitallisten vaikutusten perusteella (julkisuusolettamaan perustuva salassapitosäännös)

vai edellyttääkö julkisuus sitä, ettei tiedon antamisesta ilmeisesti aiheudu haitallisia vaikutuksia (salassapito-olettamaan perustuva salassapitosäännös).

Yleisöltä salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän säännöksen osoittamissa rajoissa muille ennalta määritellyille tiedonsaajille kuin viranomaisille ja niissä toimiville vain, jos tiedon antamiselle on painava yleinen syy. Viranomaisen on ilmoitettava tiedonsaajalle tietoihin liittyvästä vaitiolovelvollisuudesta.

29 §:n mukaista painavaa yleistä syytä arvioitaessa olisi hyvä huomioida esim. huoltovarmuuden turvaamiseen liittyvä tarve jakaa tietoa tietyille elinkeinoelämän kriittisille toimijoille näiden toimintaan liittyvää uhka- tai muuta tilannekuvatietoa tai tietoa viranomaisten varautumissuunnitelmista tai suunnittelemista toimenpiteistä. Yksityisten toimijoiden tiedontarpeet liittyvät tarpeisiin ohjata, kohdentaa tai sopeuttaa ao. toimijoiden toimintaa tai esimerkiksi tukea näiden omaa jatkuvuudenhallintaa. Ennalta määritettyjen tiedonsaajien joukkoon tulisi tästä näkökulmasta kuulua ainakin huoltovarmuuskriittiset yritykset ja poolitoimintaan osallistuvat tahot (mm. ao. etujärjestöt). Valmistelussa tulisi arvioida myös, olisiko ääritilanteissa mahdollista jakaa myös noita vahinkoedellytyslausekeettoman salassapidon piiriin kuuluvia tietoja. Esimerkkinä ne mahdolliset turvallisuusviranomaisten tiedot, jotka liittyvät uhka- ja tilannekuvatietoon. Toinen esimerkki ovat viranomaistoimet, joita käynnistetään tietyn tapahtuman johdosta (häiriö tai muu vastaava poikkeama), ja joka tapahtuma laukaisee esim. sektorisääntelyn nojalla yrityksille tiedonantovelvoitteita, mutta joissa vähintään yhtä tärkeää on tiedonkulku vastakkaiseen suuntaan, eli viranomaisilta yksityisille toimijoille. Normaalisti salassapidettävän tiedon vaihtoon liittyvät tarpeet voivat korostua esimerkiksi poikkeusoloissa.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaile ja perustele muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

-

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

-

Kivivasara Sami
Työ- ja elinkeinoministeriö

Nummela Heidi
Työ- ja elinkeinoministeriö